

Circulaire economie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Enquête bij brusselse ondernemingen
Voorstelling van de resultaten van 2018



Inhoudsopgave

1. Context
2. Modaliteiten
3. Resultaten

1. Context



Maart 2016 :

Aanname van het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie



Driedubbele doelstelling:

- De milieu-uitdagingen omzetten in economische opportuniteiten
- De economie terug in Brussel plaatsen om lokaal te produceren wanneer dit mogelijk is, verplaatsingen verminderen, het gebruik van het grondgebied optimaliseren en toegevoegde waarde creëren voor de Brusselaars
- Bijdragen aan het creëren van werkgelegenheid

Programma gedragen door **4 gewestelijke administratieve entiteiten:**



111 maatregelen / 4 strategische delen:

- **Transversale** maatregelen: normatief kader, rechtstreekse en onrechtstreekse economische steun, innovatie, overheidsopdrachten, werkgelegenheid, opleiding
- **Sectorale** maatregelen: bouw, hulpbronnen & afval, handel, logistiek, voedsel
- **Territoriale** maatregelen: op de schaal van de wijken, de gemeente, het Gewest, het grootstedelijk gebied
- **Governancemaatregelen:** versterkte samenwerking tussen overheidsdiensten

Transversale maatregelen van het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie

Thema's:

- Gunstig normatief en wetgevend kader
- Werkgelegenheid en opleiding in de sectoren van de circulaire economie
- Innovatie: innoveren, testen, demonstreren, monitoren
- Overheidsopdrachten: voorbeeldfunctie van de overheden en creëren van mogelijkheden voor ondernemingen
- Aanpassing van het economisch kader (rechtstreekse en onrechtstreekse economische steun)



Implementatie van een gecoördineerd, coherent ondersteuningsaanbod voor ondernemingen afgestemd op de uitdagingen van de circulaire economie (CE)

Aanbod bedrijfsondersteuning

Mede aangestuurd door **greentech.brussels**, de toegangspoort voor groene en circulaire projecten binnen hub.brussels, en **Leefmilieu Brussel**



5 componenten:



Informatie



Inspiratie



Begeleiding



Financiering



Lokalisatie



Voor een grotere zichtbaarheid en leesbaarheid van het ondersteuningsaanbod inzake CE bij Brusselse ondernemingen

Ondersteuningsaanbod inzake circulaire economie voor ondernemingen in het Brussels Gewest

→ **Streven naar continue verbetering**

Het ondersteuningsaanbod inzake circulaire economie voor ondernemingen in Brussel oriënteren & verbeteren

→ **Hoe?**

Door het verzamelen van kwalitatieve en kwantitatieve informatie bij Brusselse ondernemingen



Enquête over het thema van de circulaire economie (CE) bij 400 representatieve ondernemingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*

* Waarvan de maatschappelijke zetel of de exploitatiezetel gevestigd is in het Brussels Gewest



Dubbele doelstelling:

- 1 De kennis van de Brusselse **ondernemingen evalueren** over het concept van de CE
- 2 De CE-inspanningen van de Brusselse **ondernemingen karakteriseren**



2. Modaliteiten



Enquête toevertrouwd aan het onderzoeksbureau SONECOM

- Uitvoeringsperiode: eind 2018 - begin 2019
- 4.015 contacten gerealiseerd om **400 antwoorden** te verkrijgen
- 2 wijze van verzamelen:
 - 378 telefonische enquêtes (94,5%)
 - 22 online enquêtes
- Foutmarge: 5%
- **Vragen gedifferentieerd** al naargelang ondernemingen verklaarden al dan niet bekend te zijn met het concept 'circulaire economie'
- Profiel van de respondenten:

Profil des répondants :

Bestaansduur	Aantal
In oprichting	22
Jonger dan 4 jaar	49
4 tot 10 jaar	100
Ouder dan 10 jaar	229
TOTAAL	400

Grootte	Aantal
Zelfstandigen	132
Minder dan 10 werknemers	245
Van 10 tot 49 werknemers	19
Van 50 tot 249 werknemers	4
250 werknemers en meer	0
TOTAAL	400



Voor deze enquête werd de volgende definitie voor CE aangenomen

Circulaire Economie (CE) is een systeem van uitwisseling en productie dat "in alle stadia van de levenscyclus van producten (goederen en diensten) erop **gericht is de efficiëntie van het gebruik van hulpbronnen te verhogen en de impact op het milieu te verminderen** en daarbij het welzijn van personen te ontwikkelen".

Ze kan gedeeltelijk of volledig binnen een onderneming geïntegreerd worden.

- **Gedeeltelijke integratie van CE:** uitvoering van acties gericht op een efficiënt gebruik van hulpbronnen, vergelijkbaar met de principes van milieubeheer
- **Totale integratie van CE:** invoering van een circulair business model

5 soorten business modellen voor circulaire economie geïdentificeerd door Accenture:

- 1 **Circulaire bevoorradingen:** Gebruik van duurzame energie, biogebaseerde of volledig recycleerbare materialen ter vervanging van materialen met een eenmalige levenscyclus.
- 2 **Recuperatie van hulpbronnen:** De nuttige hulpbronnen / energie recupereren van producten of bijproducten die worden weggegooid.
- 3 **Verlenging van de levensduur van de producten:** De levenscyclus van producten en componenten verlengen door ze te herstellen en verbeteren en ze weder te verkopen.
- 4 **Deeleconomie:** De gebruiksgraad van producten verhogen door een gedeeld gebruik, gedeelde toegang en gedeelde eigendom mogelijk te maken.
- 5 **Functionele economie:** Toegang bieden tot producten met behoud van de eigendom ervan, wat de duurzaamheid en het intensieve gebruik van de producten bevordert. Uiteindelijk reduceert dit model het verbruik van hulpbronnen terwijl het economische waarde creëert.

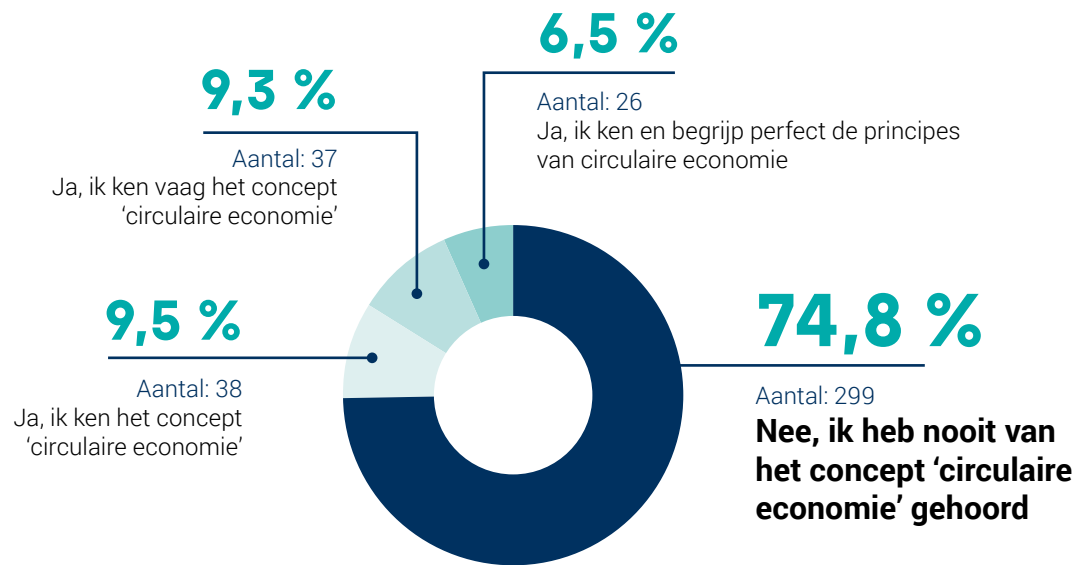
3. Resultaten



Brusselse ondernemingen doen aan circulaire economie zonder het te weten

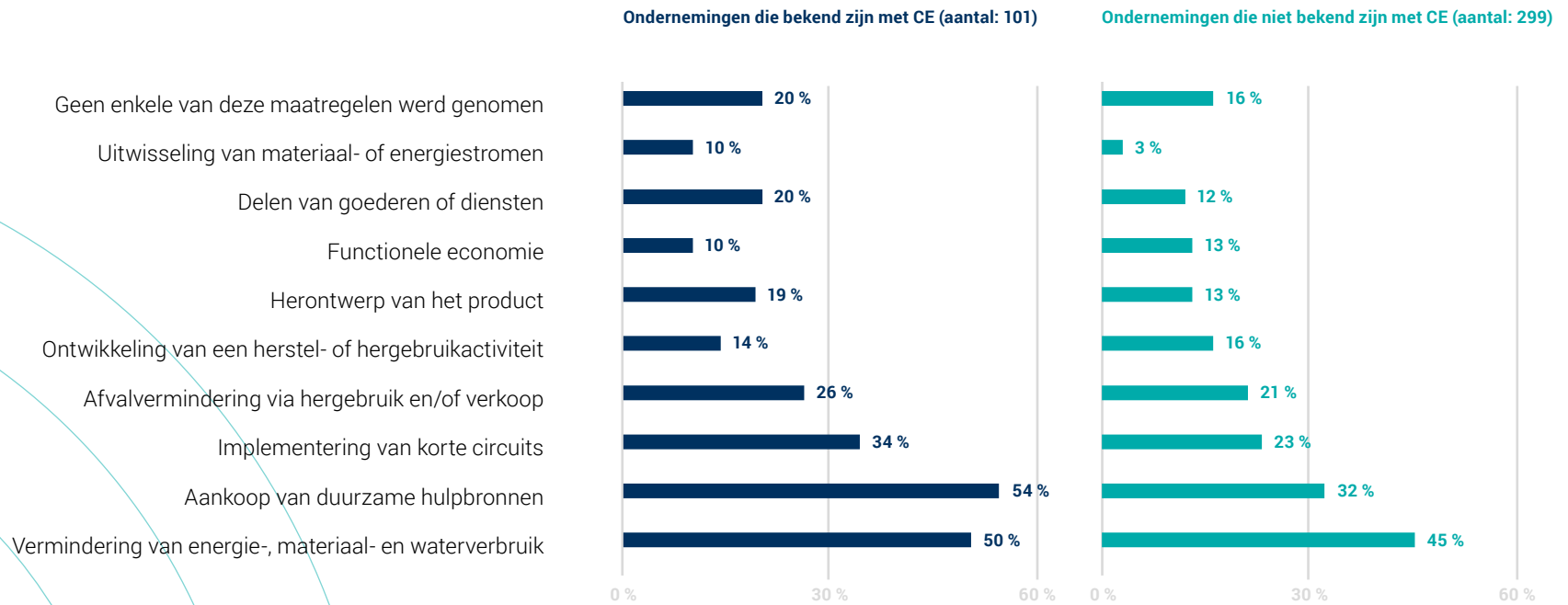
Weet u wat 'Circulaire Economie' is?

Totaal : 400



→ **74,8 %** van de ondernemingen heeft nog nooit van 'circulaire economie' gehoord, maar...
45,4 % 45,4% van hen heeft ten minste één maatregel genomen met betrekking tot circulaire economie: vermindering van energieverbruik, materialen of water
 (Opmerking: deze maatregelen houden geen rekening met het sorteren van afval dat een wettelijke verplichting is).

Door Brusselse ondernemingen genomen maatregelen inzake circulaire economie



Verduidelijkingen over de legende: Uitwisseling van materiaal- of energiestromen, met één of meerdere ondernemingen / Delen van goederen of diensten: platform voor delen / Functionele economie: Veeleer terbeschikkingstelling van een product in plaats van verkoop van dit product / Herontwerp van het product om het verbruik van grondstoffen te verminderen en/of gerecycleerde materialen te integreren

Wat te denken van dit resultaat?

- Veel ondernemingen beginnen hun acties omtrent circulaire economie (EC) met maatregelen voor milieubeheer.
- Door te werken aan een efficiënter gebruik van hulpbronnen dragen milieubeheersystemen bij aan de implementering van de CE binnen ondernemingen (voorbeelden: [Label Ecodynamische Onderneming](#), Eco-Management and Audit Scheme ([EMAS](#)),...)
- Deze vaststelling is geen uitzondering in Europa en kan worden verklaard door:
 - de economische voordelen die worden gegenereerd door een geringer verbruik van hulpbronnen
 - de moeilijkheid om zich een, per definitie innovatief, circulair business model eigen te maken binnen een economische omgeving die nog sterk op de principes van de circulaire economie steunt.



[De publicatie hierover raadplegen](#)



In Europa richten kmo's zich ook vooral op het verminderen van hun energie-, materiaal- en waterverbruik.

Flash Eurobarometer 456: SMEs, resource efficiency and green markets.

→ What actions is your company undertaking to be more resource efficient? (Multiple Answers Possible)



[De publicatie hierover raadplegen](#)

Om van een lineaire economie te evolueren naar een circulaire economie is het belangrijk dat ondernemingen zich niet beperken tot het opzetten van milieubeheersystemen:

zij moeten hun business model grondig veranderen om er de principes van de circulaire economie in te integreren.

→ **Waarom?**

Om nieuwe product- en dienstaanbiedingen te ontwikkelen die aan de behoeften van hun klanten voldoen en daarbij te zorgen voor een vermindering van het verbruik en/ of een maximalisering van het gebruik van hulpbronnen, wat leidt tot het creëren van een leefbare maar milieuvriendelijke economische activiteit

→ **Hoe?**

Door te steunen op één of meer business modellen inzake circulaire economie...

... Naar het voorbeeld van die Brusselse ondernemingen, die lid zijn van de cluster circlemade.brussels die de pioniers inzake circulaire economie verenigt met als doel innovatie projecten op te zetten



Circulaire bevoorradingen



Productie van **100% biogebaseerde biostimulanten** die het metabolisme van planten en de opname van voedingsstoffen stimuleren, een oplossing voor de impact van de klimatologische onzekerheden op de landbouwopbrengsten.



Creatie van duurzaam en **biologisch afbreekbaar myco-materiaal**, op basis van oesterzwamextracten, met een verscheidenheid aan mogelijke toepassingen: design, isolatie, verpakking.

Recuperatie van hulpbronnen



Transformatie van de graafgrond, bouwplaatsafval, uit leemsteen, leemstuc, stamperde en ander materiaal op basis van zonsteen.



Valorisatie van brouwerijafval (moutkorrels die gebruikt wordt voor het brouwen van bier) in gezonde en lokaal geproduceerde crackers.



Recuperatie van monsters van de textielindustrie om ze te verwerken in dameskleding en mode-accessoires voor dames.

Verlenging van de levensduur van de producten



Recuperatie en herstel van speelgoed om het een tweede leven te geven.



Gedeeld atelier om te creëren, bouwen en herstellen met aandacht voor het gebruik van recuperatiematerialen.

Deeleconomie



Samenwerkingsplatform voor het delen, binnen een gemeenschap van leden, van courante voorwerpen met een lage gebruiksgraad via een online bibliotheek.

Functionele economie



Verhuurdienst **voor jurken, jassen en accessoires**. De kleding is **tweedehands** of wordt geproduceerd door **lokale ontwerpers**.



Terbeschikkingstelling van, al dan niet elektrische, fietsen, gemaakt in België met Belgisch en Frans bamboe, met een **onderhouds-, herstel- en depannagedienst**.



Verhuurdienst **voor modules** uit Belgisch hout voor de creatie van verschillende structuren (stands, decors ...), volledig **demonteerbaar** en **herbruikbaar**.

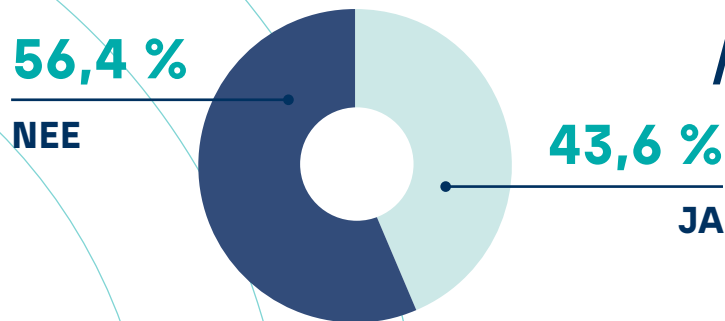
Biedt de circulaire economie economische opportuniteiten...?

Focus op ondernemingen die verklaren bekend te zijn met het concept 'circulaire economie' [101 respondenten]

Op de vraag "Biedt de circulaire economie volgens u de komende jaren een opportuniteit voor uw onderneming?" antwoordt 43,6% van de Brusselse ondernemingen die dit concept kennen, bevestigend.

Circulaire economie, een opportuniteit?

Totaal : 101



Specifieker gesteld:



- 40 tot 50% van deze ondernemingen is van mening dat de circulaire economie de mogelijkheid biedt om:
 - Zich te onderscheiden van concurrenten
 - Partnerships tot stand te brengen
 - Klanten te behouden
 - Nieuwe klanten te verwerven
 - De productiekosten terug te dringen
 - Het imago van de onderneming te verbeteren

- 20 tot 30% van deze ondernemingen is van mening dat de circulaire economie leidt tot:
 - Een vermindering van de kosten van afvalverwerking
 - Een vermindering van de afhankelijkheid van hulpbronnen
 - De creatie van nieuwe inkomsten
 - Een grotere betrokkenheid van de werknemers

Welke voordelen hebt u gehaald uit de genomen maatregelen inzake circulaire economie?

Totaal : 81

Som van de percentages niet gelijk aan 100 wegens meerdere antwoorden en schrappingen.



Beter nog, 64% van de ondernemingen die het concept 'circulaire economie' kennen en hebben geïmplementeerd, heeft er voordeel uit gehaald.

Hoe dit resultaat interpreteren?

De implementatie van een circulaire economie (CE) is een bron van economische kansen voor ondernemingen en verbetert hun werking; en deze Brusselse voorbeelden illustreren dit:

Belangrijkste voordelen van een CE voor ondernemingen

→ **Zich te onderscheiden van concurrenten**



Abonnementsaanbieding bestaande in de maandelijkse levering van vers geroosterde, biologische 'fair trade'-koffiebonen en het gebruik van een automatische koffiemachine die de bonen maalt

→ Een vervanging voor koffie in capsules

→ **De productiekosten terug te dringen**



Hergebruik van restpartijen van het Belgische merk van omkeerbare kleding in de productie van 'capsulecollectie' stukken (schoolschorten, etuis ...)

→ Klanten te behouden



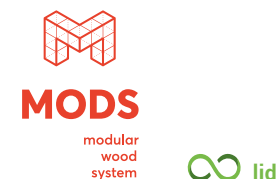
Fabrikant van scheidingswanden en timmerwerk op maat die, dankzij een in-house expertise, duurzame en circulaire producten heeft ontwikkeld, zoals de HAAS-scheidingswand met Cradle To Cradle® Bronze certificering, wat hem in staat gesteld heeft zijn klanten te behouden en aantrekkelijk te blijven op de markt.

→ Partnerships tot stand te brengen



Aanbod van 100% biologische voedingsproducten in 100% terugneembare verpakkingen. Ontwikkeling van een partnerschap met Nos Pilifs voor het verpakken van producten en het wassen van terugneembare potten

→ Nieuwe klanten te verwerven



Transitie van een model gebaseerd op de bouw van theaterdecors naar een verhuuraanbod van gestandaardiseerde, flexibele en herbruikbare houtstructuren: de MOD's. Dit aanbod heeft de onderneming in staat gesteld nieuwe markten te benaderen in de bouwsector.

→ Het imago van de onderneming te verbeteren



Transitie van een business model gebaseerd op een logica van volume (installatie van bijenkorven) naar een logica van dienstverlening: een monitoring van biodiversiteit verkopen dankzij de analyse van de inhoud van het stuifmeel dat door de bijen wordt verzameld.

De circulaire economie is van toepassing op alle activiteitssectoren.

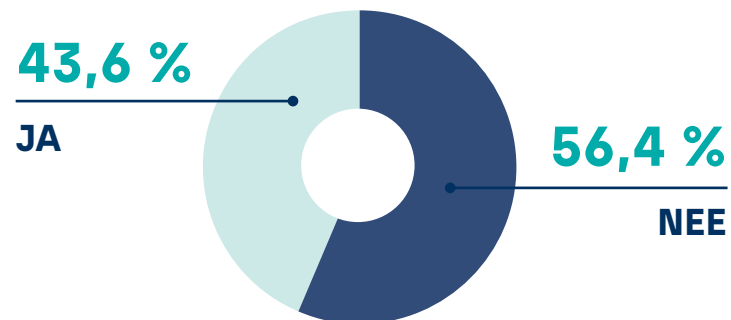
Focus op ondernemingen die verklaren bekend te zijn met het concept 'circulaire economie' (101 respondenten)

→ Dat 56,4% van de ondernemingen die het concept 'circulaire economie' kennen het niet als een opportuniteit zien, komt vooral doordat ze denken dat circulaire economie geen betrekking heeft op hun activiteit.

→ De circulaire economie is echter van toepassing op alle sectoren, inclusief de dienstensector ... hetgeen geïllustreerd wordt door Brusselse voorbeelden:

Circulaire economie, een opportuniteit?

Totaal : 101



De circulaire economie is van toepassing op alle activiteitensectoren

Brusselse voorbeelden ter ondersteuning:

Hersteldienst voor de computerapparatuur



Mister Genius biedt een computerhersteldienst aan. Om het volume van afgedankte elektrische en elektronische apparatuur te verminderen, heeft Mister Genius een inzamel- en herverpakkingsdienst voor computerapparatuur opgezet, die dan doorverkocht of ter beschikking gesteld wordt.

Circular Event's toolkit door Vo Communication NV



VO Event is een evenementenbureau in België binnen de groep VO Communication. De groep wil circulariteit integreren in al haar coreprocedures om haar klanten duurzamere evenementenoplossingen te bieden, gebaseerd op circulariteit (hergebruik, herstel, recyclage ...).

De circulaire economie is van toepassing op alle activiteitensectoren

Architectenbureaus, voorschrijvers van een modulair en demonteerbaar gebouwontwerp



Dzerostudio heeft, in samenwerking met Entrakt, Be-Module Inside gecreëerd, een innovatief concept dat in bestaande gebouwen tijdelijke werkruimten ter beschikking stelt. Het ontwerp en de bouw van de ruimten steunen op de beginselen van de circulaire economie en worden via de functionele economie op de markt gebracht. De modules zijn modulair, demonteerbaar, aanpasbaar en gemaakt van materialen afkomstig van lokale en duurzame bevoorradingsketens.

hé!

Hé Architectes en Hanne Eckelmans werken samen aan de renovatie van een industrieel gebouw in Molenbeek om ze te renoveren. Er zullen een coworking- en ontwerpruimte en twee woningen gecreëerd worden, voornamelijk op basis van recuperatiemateriaal en via een flexibel en open plan: deze toekomstige ruimtes kunnen een andere functie krijgen.

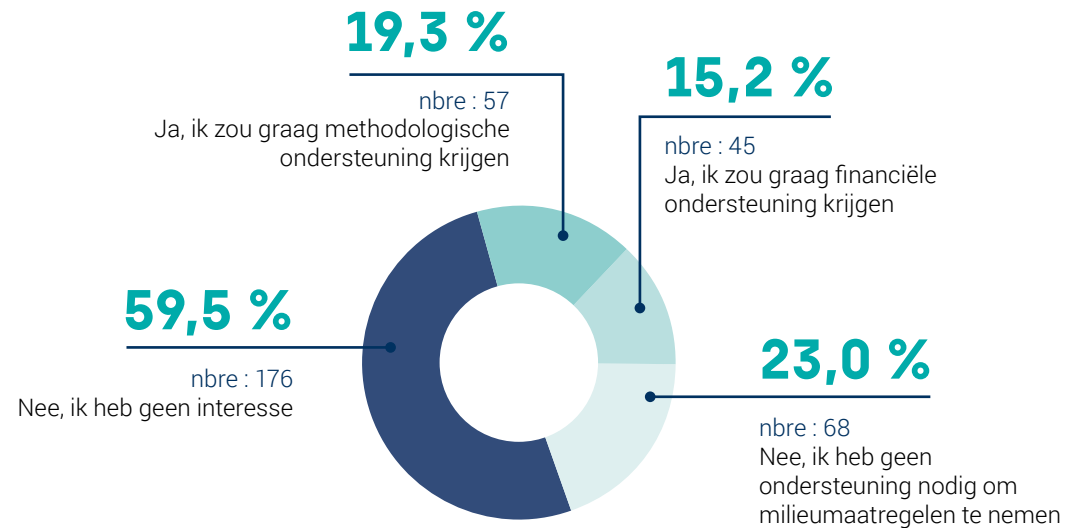
Een deel van de Brusselse ondernemingen wenst ondersteund te worden om te kunnen bijdragen aan een circulaire economie

→ Ondernemingen die verklaren niet bekend te zijn met het concept 'circulaire economie' (CE)

34,5 % van de ondernemingen die het concept van de CE niet kennen, wenst methodologische en/of financiële ondersteuning te krijgen.

Wenst u ondersteuning te krijgen om milieumaatregelen te kunnen nemen?

Totaal : 296

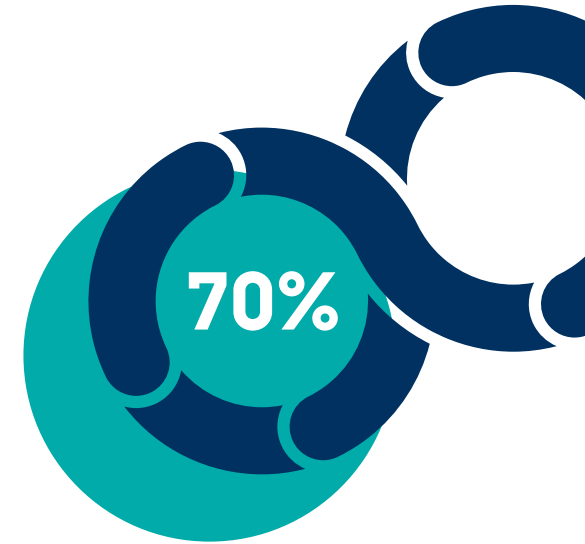
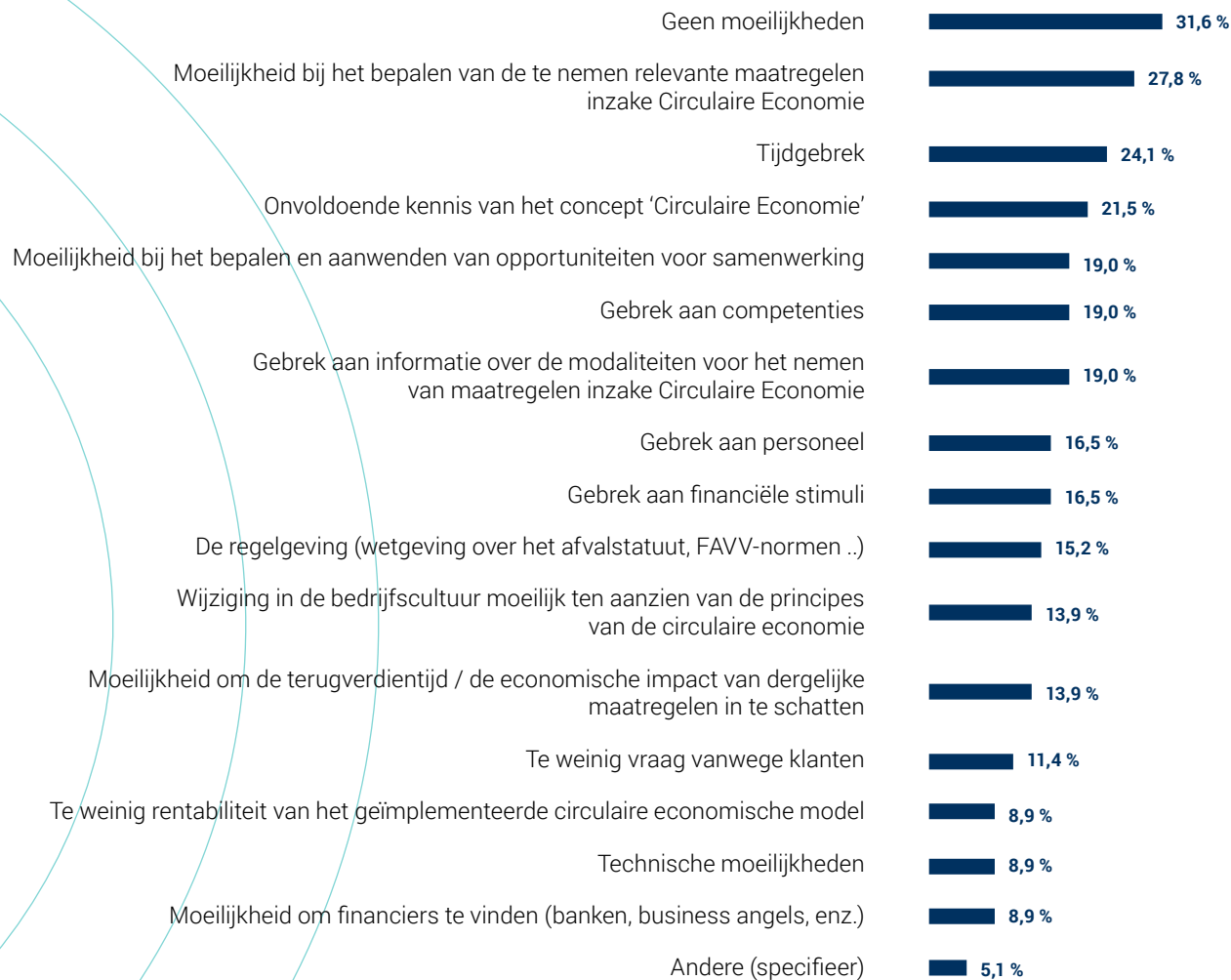


→ **Ondernemingen die verklaren bekend te zijn met het concept 'circulaire economie'**

Welke moeilijkheden hebt u ondervonden bij het nemen van maatregelen inzake Circulaire Economie?

Totaal : 79

Som van de percentages niet gelijk aan 100 wegens meerdere antwoorden en schrappingen.



70% van de ondernemingen die het concept CE kennen en het implementeren, ondervond problemen.

Hoe rekening te houden met deze resultaten?

- Opdat ondernemingen de principes van circulaire economie in hun economisch model en niet alleen in hun managementsysteem zouden integreren, moeten ze hun product- of dienstenaanbod opnieuw vorm geven, op zoek gaan naar nieuwe klanten, hun activiteiten aanpassen, hun partnerschappen heroriënteren ...

Al deze veranderingen vereisen begeleiding en/of financiering. Een onderneming die wil overstappen van de verkoop van een product naar een dienst moet bijvoorbeeld een hoger werkkapitaal hebben. Ondernemingen zijn zich hier echter niet altijd van bewust!

- Om de ondervonden moeilijkheden het hoofd te bieden en binnen ondernemingen een circulaire economie te implementeren heeft het Brussels Gewest verschillende ondersteuningsvoorzieningen ontwikkeld, in het kader van het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie, met name:

- **Begeleiding**
- **Financieringen**

Deze voorzieningen worden afgestemd op:

- de verschillende stadia van volwassenheid van de ondernemingen (lancering, start-up, scale up ...)
- en de ambities van hun inspanningen ten aanzien van circulaire economie (afval verminderen, een product milieuvriendelijk ontwerpen, overstappen naar een circulair business model, ...)

Focus op methodologische ondersteuning

Methodologische ondersteuning voor Brusselse projecten inzake circulaire economie

Private en publieke actoren stellen hun expertise inzake circulaire economie ten dienste van ondernemingen, zodat zij ...

- Hun economisch model kunnen bepalen of het kunnen doen evolueren naar een circulaire economie
- Hun product- of dienstenaanbod milieuvriendelijk kunnen ontwerpen
- Het beheer van hun hulpbronnen en hun afval kunnen optimaliseren
- Initiatieven voor circulaire economie kunnen nemen in samenwerking met andere actoren
- Hun globale milieu-impact kunnen kwantificeren of hun inspanningen kunnen laten certificeren

De cartografie van het aanbod aan begeleiding bij de circulaire economie op de site www.circulareconomy.brussels vermeldt niet minder dan **40 soorten methodologische ondersteuning** voor Brusselse bedrijven om hun overgang naar een circulaire economie te vergemakkelijken.

Deze aangeboden ondersteuning, gerubriceerd naar sectoren (bouw, voeding, enz.) en thema's (ecodesign, afvalbeheer, enz.), zijn gratis of betalend en individueel of collectief en beogen optimaal in te spelen op de problemen waarmee ondernemingen geconfronteerd worden.



Focus op financiële ondersteuning

Financiële ondersteuning voor Brusselse projecten inzake circulaire economie

Om projecten inzake circulaire economie te ondersteunen

- **Projectoproep beCircular:**
 - **5 tot 80.000 €** voor projecten in start- of ontwikkelingsfase
 - tot **200.000 €** voor grote projecten
- **Beurs Kringlooeconomie, Village Finance:**
5.000 € om de toekenning van een krediet te vergemakkelijken
- **Verhoging van de steun aan (toekomstige) handelaars via het programma Open Soon**
 - **+ 25%** → **75%** van het totale bedrag van de in aanmerking komende uitgaven tot een maximum van **15.000 €**

Om de ontwikkeling van projecten inzake circulaire economie te ondersteunen

- **Fonds Brucircle, finance.brussels:**
 - **1,5 miljoen €** om de ontwikkeling van circulaire projecten te ondersteunen
 - Deze voorziening creëert hefboomwerking bij andere financieringsactoren.
- **Verhoging van verschillende premies:**
+ 10% voor investeringssteun, consultancy, opleiding en de ontwikkeling van een e-commerce site of website
- **Wervingspremie voor projecten inzake circulaire economie:**
 - **20.000 €** of **35.000 €** voor de aanstelling van een voltijdse werknemer



Steeds meer actoren financieren projecten inzake circulaire in Brussel: ze staan vermeld op de site

<http://www.circulareconomy.brussels/>

De sleutelrol van de overheid en de media

Focus op ondernemingen die verklaren bekend te zijn met het concept 'circulaire economie'

→ De bevroagde Brusselse ondernemingen kennen het concept 'circulaire economie' vooral dankzij de media.

→ De ondernemingen die bekend zijn met het concept 'circulaire economie' verwachten van de overheid, in volgorde van belangrijkheid:

Op welke wijze bent u bekend geraakt met het concept 'circulaire economie'?

Totaal : 101

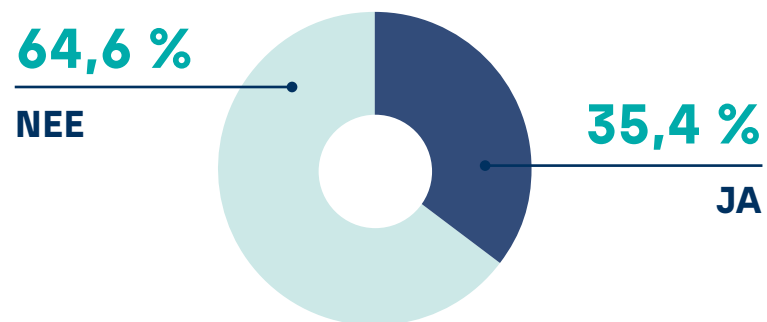


- 1 **Begeleiding** bij de implementering van een circulaire economie
- 2 Een verspreiding van **informatie** over circulaire economie
- 3 Hulp bij de **financiering** van circulaire projecten
- 4 Een evolutie van de **regelgeving** ten gunste van een circulaire economie

Opgemerkt moet worden dat de overgrote meerderheid van de ondernemingen die bekend zijn met het concept, maar nog geen stappen hebben gezet in de richting van een circulaire economie, met name informatie wensen over het concept.

Focus op ondernemingen die verklaren niet bekend te zijn met het concept 'circulaire economie'

- 2/3 van de Brusselse ondernemingen die niet bekend zijn met het concept, weten niet waar ze informatie kunnen vinden over de maatregelen die genomen kunnen worden.



Weet u waar u informatie kunt vinden over maatregelen die de milieu-impact van uw activiteit kunnen verminderen?

Totaal : 297

5. Hoe in te spelen op dit verzoek?

- Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest **werkt aan de zichtbaarheid en leesbaarheid** van de voorzieningen ter ondersteuning van de circulaire economie die toegankelijk zijn voor Brusselse ondernemingen, meer bepaald via de Business Pass Change for Green, in de toekomst volgen meer acties om deze te versterken.

My Business Pass, een vereenvoudigde toegang tot overheids- en privésteun

5 Business Passes: voor alle stadia van de onderneming (start, groei, overname ...)



Pass Change for Green

Panorama van de toegankelijke steun met betrekking tot 3 componenten:

- Circulaire economie
- Milieubeheer
- Energie-efficiëntie



Component Circulaire economie [CE]

- **Informatie**: referentiewebsite over CE in Brussel, nieuwsbrieven ...
- **Evenementen**: agenda van evenementen over CE in Brussel
- **Online tools**: toegang tot online tools voor informatie/vorming over CE
- **Begeleiding**:
- Toegang tot de cartografie van het begeleidingsaanbod voor CE in Brussel
 - Diensten van de cluster van CE-pioniers in Brussel (circlemade.brussels)
 - Acceleratieprogramma greenlab.brussels
- **Financiering**: toegang tot steun voor ondernemingen inzake circulaire economie

Deze component van de pass slaat de brug met de acties van het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie die vermeld worden op de site www.circulareconomy.brussels en vestigt de aandacht op belangrijke informatie om ondernemingen te helpen hun eerste stappen te zetten in de richting van circulaire economie.

Contact

Patricia FOSCOLO

Manager van de BU Sustainable Economy

Aude GRILLOT

Adviseur circulaire economie

Email : agrillot@hub.brussels

**Chaussée de Charleroi
110 Charleroisteenweg
1060 Bruxelles – Brussel**

**+32 2 422 00 20
info@hub.brussels**



greentech.brussels 
hosted by [hub.brussels](https://www.hub.brussels)

Porte d'entrée pour les projets verts et circulaires
au sein de [hub.brussels](https://www.hub.brussels)